

О. в. є осн. (ч. 1 ст. 52 КК) та строковим видом покарання, який згідно з ч. 2 ст. 61 КК встановлюється на строк від 1-го до 5-ти років. О. в. є заг. (універсальним) покаранням, із тими виключеннями (обмеженнями щодо його призначення стосовно певного кола осіб), які безпосередньо закріплені у ч. 3 ст. 61 КК, згідно з якою О. в. не застосовується до: 1) неповнолітніх; 2) вагітних жінок; 3) жінок, що мають дітей віком до 14-ти років; 4) осіб, які досягли пенсійного віку; 5) військовослужбовців строкової служби; 6) інвалідів першої і другої групи.

О. в. передбачене в санкціях статей Особл. част. КК за злочини невеликої, серед. тяжкості та тяжкі злочини. Воно комбінується у санкціях з будь-якими осн. покараннями, окрім довічного позбавл. волі. У санкціях, які містять О. в., воно поєднується з такими дод. покараннями, як штраф, позбавл. права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю, конфіскація майна.

О. в. може бути призначене судом, коли цей вид покарання безпосередньо передбачений у санкції статті Особл. част. КК, за винятком випадків його призначення за відсутності в санкції як більш м'якого покарання на підставі ч. 1 ст. 69 КК. О. в. не застосовується до неповнолітніх (ч. 3 ст. 61, ч. 1 ст. 98 КК).

О. в. може бути як замінюваним, так і заміним покаранням (напр., при застосуванні ст. 82 КК). Щодо осіб, засуджених до О. в., можуть бути застосовані практично всі передбачені законом види звільнення від покарання. Єдиний виняток становить ч. 3 ст. 84 КК, яка розрахована на можливість звільнення від покарання військовослужбовців, яким О. в. не призначається. З підстав, перед-

бачених у пп. 1–3 ч. 1 ст. 536 КПК, виконання вироку про засудження особи до О. в. може бути також відстрочено.

Відповідно до п. 6 ч. 1 ст. 89 КК особи, засуджені до О. в., визнаються такими, що не мають судимості, якщо вони протягом 2-х років із дня відбуття покарання (осн. та дод.) не вчинять нового злочину. Крім того, судимість особи, яка відбула покарання у виді О. в., може бути достроково знята судом на підставі ст. 91 КК.

Порядок та умови виконання (відбування) О. в. встановлені у ст. 56–70 КВК, а відповідальність за ухилення від його відбування передбачена у ч. 1 та 2 ст. 390 КК.

Лит.: Пономаренко Ю. А. Види наказаний по уголовному праву Украины. Х., 2009; Пономаренко Ю. А., Новікова К. А. Ограничение свободы // Уголовное право, 2014, № 3.

К. А. Новікова, А. Х. Степанюк.

ОБСТАВИНИ, ЩО ВИКЛЮЧАЮТЬ ЗЛОЧИННІСТЬ ДІЯННЯ – ін-т, що відокремлює злочин. від незлочин. й об'єднує діяння, які тільки за зовн. ознаками збігаються з діяннями, передбаченими КК і якими завдається шкода об'єктам крим.-прав. охорони. З різних обставин такі діяння злочинами не визнаються, і це є підставою для виключення крим. відповідальності особи за заподіяну шкоду.

Розрізняють 2 групи О., що в. з. д. Перша – обставини, що виключають сусп. небезпечність або (та) протиправність вчиненого діяння. Такі обставини, у свою чергу, об'єднано у 3 групи обставин, які виключають відповідно: а) підвищений ступінь сусп. небезпеч-

ності діяння, притаманний злочину (ма-
лозначність діяння – ч. 2 ст. 11 КК);
б) крим. протиправність вчиненого суспі-
льно небезпеч. діяння (відсутність
крим.-прав. заборони такого діяння –
ч. 3 ст. 3 КК); в) сусп. небезпечність та
протиправність діяння – необхідна обо-
рона (ст. 36 КК), затримання особи, що
вчинила злочин (ст. 38 КК), крайня не-
обхідність (ст. 39 КК), виконання на-
казу або розпорядження (ст. 41 КК),
діяння, пов'язане з ризиком (ст. 42 КК),
виконання спец. завдання з поперед-
ження чи розкриття злочин. діяльності
орг. групи чи злочин. орг.-ції (ст. 43 КК).

Окр. групу складають обставини, що
виключають склад злочину у вчиненому
діянні, – це різного роду обставини, що
у вчиненому діянні виключають той чи
ін. елемент певного складу злочину і,
таким чином, усувають підставу крим.
відповідальності за завдану шкоду. Ці
обставини можуть виключати ознаки:
об'єкта злочину, напр., відсутність
крим.-прав. охорони певних цінностей;
об'єктивної сторони, напр., неперебор-
ний фіз. або псих. примус (ст. 40 КК),
суб'єктивної сторони (напр., казус
суб'єкта), напр., зокрема, неосудність
або недосягнення особою певного віку,
з якого може наставати крим. відпові-
дальність, тощо.

Лит.: Баулін Ю. В. Обстоятельства,
исключающие преступность деяния. Х.,
1991; Баулін Ю. В. Кримінальна відповідаль-
ність: сутність, зміст та правова форма //
Вісник Академії правових наук України,
2003, № 2–3; Юридична відповідальність:
проблеми виключення та звільнення. Д.,
2013; Баулін Ю. В. Обставини, що виключа-
ють злочинність діяння // Вісник Асоціації
кримінального права України, 2014, № 1(2).

Ю. В. Баулін.

ОБСТАВИНИ, ЯКІ ОБТЯЖУ- ЮТЬ ПОКАРАННЯ

– об'єктивні та
суб'єктивні чинники, що знаходяться за
межами складу злочину, але характери-
зують підвищений ступінь сусп. небез-
печності вчиненого діяння й (або) особу
винного і у зв'язку з цим впливають на
посилення покарання. Їх вичерпний пе-
релік передбачений у ч. 1 ст. 67 КК,
а саме: 1) вчинення злочину особою по-
вторно та рецидив злочинів; 2) вчинен-
ня злочину групою осіб за поперед.
змовою (ч. 2 або ч. 3 ст. 28 КК); 3) вчи-
нення злочину на ґрунті расової, нац. чи
реліг. ворожнечі або розбрату; 4) вчи-
нення злочину у зв'язку з виконанням
потерпілим служб. або громад. обо-
в'язку; 5) тяжкі наслідки, завдані зло-
чином; 6) вчинення злочину щодо мало-
літнього, особи похилого віку або осо-
би, що перебуває в безпорадному стані;
7) вчинення злочину щодо жінки, яка
завідомо для винного перебувала у ста-
ні вагітності; 8) вчинення злочину щодо
особи, яка перебуває в матеріальній,
служб. чи ін. залежності від винного;
9) вчинення злочину з використанням
малолітнього або особи, що страждає
псих. захворюванням чи недоумством;
10) вчинення злочину з особл. жорсто-
кістю; 11) вчинення злочину з викорис-
танням умов воен. або надзв. стану, ін.
надзв. подій; 12) вчинення злочину за-
гальнонебезпеч. способом; 13) вчинен-
ня злочину особою, що перебуває у ста-
ні алкогол. сп'яніння або у стані, ви-
кликаною вживанням наркотичних або
ін. одурманюючих засобів.

Вказані обставини мають обмежува-
ти суддівський розсуд і, слугуючи під-
ставою для призначення більш суворо-
го покарання, підлягають встановленню